

Motivi upanja v pesmih Vere Lestan

Vera Lestan (1908–1943)

■ **Nežka Černe Gec**, prof. slovenščine in francoščine. Zaposlena je v Šolskem centru Nova Gorica, o. e. Biotehniška šola Šempeter pri Gorici.

Vera Lestan se je rodila 3. februarja 1908 v Mirnu. Njena družina je bila zelo ugledna, vsi člani so bili glasbeno nadarjeni, sodelovali so na kulturnih prireditvah, doma so imeli bogato knjižnico in bili naročeni na slovenske časopise in revije, zato so se pri njih večkrat srečevali krajani. Oče Karel je bil strojar, brat Karel je učil petje v raznih zborih, sestra Marija je pisala note na opalograf za Vinka Vodopivca in Lojzeta Bratuža. Brat Rafael je bil uslužbenec pri podjetju Ragazzi in je leta 1918 v samozaložbi izdal Slovarček tujih besed. Tudi sestra Hilarija je pisala pesmi.

Osnovno šolo je Vera obiskovala v Mirnu in na Štajerskem, kamor so se prebivalci Mirna zatekli med 1. svetovno vojno. Šolanje je nadaljevala v zavodu Notre Dame v Gorici in se izšolala za učiteljico v otroškem vrtcu. Ker ni želela poučevati v italijanskem jeziku, ni dobila službe. Tako se je vsa posvetila delu v domačem kraju, bila je duša vsega verskega in kulturnega življenja.

V Mirnu je postala ena najvidnejših članic Marijinega društva, vodila Marijin vrtec in skrbela, da so otroci vzljubili slovensko besedo. Skupaj z župnikom Oskarjem Pahorjem je sodelovala pri vseh verskih prireditvah v kraju. Za razne slovesnosti, npr. ob novih mašah, je pripravljala igrice in deklamacije. Doma je otroke poučevala in jih pripravljala na izpite, ob nedeljah popoldne jih je vozila na izlete v okoliške kraje in v naravo. Vodila je otroški pevski zbor, prepisovala note cerkvenih in narodnih pesmi. Nekatere njene pesmi so uglasbene. Pesem Bodi tisočkrat pozdravljen je uglasbil Bratuž in jo še pojejo po primorskih cerkvah. Za vse večje svečanosti in obletnice je pripravljala program in pisala priložnostne pesmi, tudi ob novih mašah

(v 13 letih, od l. 1929 do 1942; je bilo v Mirnu kar šest novomašnikov), znano je tudi njeno dopisovanje z Ljubko Šorli in Ladom Piščancem.

Ko so italijanske oblasti internirale številne Slovence v Gonars, je Vera zbirala živež, denar in obleko in jim potem sama, v vsakem vremenu in nevarnosti, vozila s kolesom. Iz Mirna do Gonarsa je približno 35 kilometrov. Skrbela je za samostan na Mirenskem gradu, zlasti ko so bili misijonarji leta 1934 pregnani in je ostala hiša prazna. Osvobodilna fronta je bila v Mirnu ustanovljena že leta 1942.

Tudi Vera so vabili, a se ni želela vključiti vanjo, vključilo pa se je precej poštenih, narodnozavednih in požrtvovalnih deklet Marijine družbe. Kmalu po kapitulaciji Italije je prišlo do številnih likvidacij tudi v Mirnu: oktobra so partizani odpeljali tri brate Blažič in hčerko prvega. Desetega novembra so odpeljali prof. Cirila Šinigoja (ubili so ga med poskusom pobega), Bogomila Klančiča in Venčeslava Štanta, 14. novembra pa še Alojza Rusjana in Vera Lestan. Nihče se ni vrnil. Domnevalo, da so jih ubili nekje blizu Renč (pod pobočjem, kjer je danes napis Tito). V

Trstu so 10. marca 1944 ubili mirenskega rojaka pesnika Stanka Vuka, njegovo ženo Danico (sestro Pinka Tomažiča) in prijatelja Draga Zajca.

Poteka postopek za beatifikacijo žrtev komunističnega režima, med katerimi je tudi Vera Lestan (prvi na seznamu je Lambert Ehrlich).

Pesmi Vere Lestan

Lazarist in duhovnik Anton Pust, ki je dolgo let živel na Mirenskem gradu, je leta 1996 izdal zbirko pesmi Vere Lestan. V njej je zbranih 39 pesmi: 14 pesmi z religiozno, bivanjsko, ljubezensko tematiko, 14 pesmi je priložnostnih: Ob sprejemu v Marijin vrtec, Ob sprejemu v Marijino družbo, Ob poroki, Dušnemu pastirju, Ob novi maši in druge, osem pesmi pa je posvetila prijateljicam.

V pesmi Nocoj je motiv bolesti, nemira poudarjen z impresijo temne noči brez

Nocoj

Ah, noč je nocoj tako temna,
na nebu ni bisernih zvezd;
in misli, ki vstajajo v meni,
so samo brezkončna boleš.

A vem,
da predno se zarji srebrni
umakne ta težka mi noč,
mi v duši spet mirni zavlada
veselja in upanja moč
tako kot nekoč.

(Lestan, 1996: 9)

zvezd, ki se mora v drugi kitici umakniti svetlobi, veselju in upanju.

V Verinih pesmih prevladujejo motivi trpljenja, povezanega s takratnim fašističnim pritiskom na Primorskem. V številnih poosebitvah začutimo, kot da ne bi trpeli samo ljudje, ampak tudi narava: (burja) je obupno zaječala, zemlja joče, toži, vpije. Toda močno, trdno kraško ljudstvo ne joče, molče trpi.

Kraška burja

Kraška burja je prihrula,
v naša polja se zagnala
in obupno zaječala
v gosti mrak,
da si v čudnem strahu
ustavil svoj korak.

Si li čul, kako se zemlja joče,
kak obupno toži, vpije
in v obupu roke vije
v borovih vrhovih?
Si jo videl ti, kako trpi
in ječi v hrastovih gozdovih?

Ali v ravnih teh domovih
si le redko slišal vzdih.
Prošnjje, tožbe teh ljudi:
bolečine tihe.

O, ti ubogo, kraško ljudstvo,
trdno, močno kakor skala,
nič ne tožiš, nič ne jočeš,
ti molčiš, trpiš po svoje.
Samo mrzla ostra burja
je izraz bridkosti tvoje.

(Lestan, 1996: 10)

V pesmi Ena sama tiha misel je upanje izraženo z nenavadno primerjavo: misel čaka uresničenja kot umrli človek poveljanja.

Tudi v pesmi Misel je pesnica uporabila prispodobno noči za tesnobo, stisko; upanje pa je izraženo z besednimi zvezami novo sonce, nova zarja, novo življenje, življenja maj in – neposredno – novo upanje. Ne-

prijetna razmišljanja bo pregnala optimistična misel – poudarjena je s presežniki in primerjavami: (misel) jasnejša, čistejša kot kristal, lepša kot vsi biseri morja. In ko je lepota in čistosti dodana še moč (krepka, silna kot orjaška pest), nastane nova pesem.

Ena sama tiha misel

Ena sama tiha misel
se mi je vzbudila spet;
bila mi je vedno draga
še izza otroških let.

V moji duši tista misel
čaka uresničenja
kakor na pokopališču
človek poveljanja.

(Lestan, 1996: 7)

V pesmi V mojem srcu je upanje poimenovano plamenček, ki je včasih mirno gorel, zdaj pa se izpovedovalka boji, da bo ugasnil:

*V mojem srcu je plamenček
rahlo vztrepetal*

...
*o, tedaj gorel je mirno
in viharjev ni se bal,
ni ugašal, ni pojemał,*

...
*Kaj, danes mi umira,
česa se boji?
Morda manjka mu goriva?
Morda kmalu dogori?*
(Lestan, 1996: 16)

Vera Lestan je napisala pesmi novomašnikom Oskarju Kogoju (1938), p. Mirku Ožbotu (1941), Efredu Mozetiču (1941), Aleksandru Lestanu (1942), ohranjena je še ena pesem z naslovom Ob novi maši, kjer pa ni napisanega imena. Motivi trpljenja so prisotni skoraj v vseh pesmih, posvečenih dušnemu pastirju in novomašnikom.

*Od vekov te je Bog določil nam,
da z nami piješ kelih mučeništva,
da nas tolažiš, saj smo narod tvoj.*

...
*Ostani, ne zapusti nas sirot!
V trpljenju bodi z nami in v radosti
in vodi nas na svetlo pot.*

Misel

Črna noč je spala nad grobovi
in v moji mladi duši
črna noč.

Ni bilo v drevesih več drhtenja,
ne v daljavi trudnega zvonjenja
in iz bornih kmečkih koč
so izginili še zadnji znaki
vsakega življenja.

Sama noč, brezkončna noč ...

Ali glej –

kaj se je razblisnilo mi pred očmi?
Kaj se je tako zasvetilo pred mano?
Morda novo sonce, morda nova zarja,
morda nekaj davno mi poznamo?

Misel, da.

Jasnejša, čistejša kot kristal,
lepša kot vsi biseri morja,
krepka, silna kot orjaška pest,
kakor živi ogenj nočnih zvezd –
bolj misel je neba.

In tedaj
novo je življenje v meni vzkilo,
novo upanje se v duši mi zbudilo,
nova pesem, lepša kot kedaj
zazvenela je v življenja maj.

(Lestan, 1996: 11)

(Dušnemu pastirju ob petnajstletnici prihoda v Miren, 1. 10. 1939; Lestan, 1996: 22)

Veselje, da je v župniji novomašnik, je v pesmi Ob novi maši poudarjeno s primerjavo:

*Kakor bi se tisoč rož razcvelo
sredi zelenih dobrav,
kakor tisoč ptičkov bi zapelo
tebi v vriskajoč pozdrav.
Glej, tako se naše lepe misli
danes sipljejo pred te,
da z veseljem tihim napolnile
tvoje zlato bi srce.*

(Lestan, 1996: 27)

V pesmi, ki jo je Vera Lestan napisala p. Mirku Ožbotu ob novi maši 1941, je novomašnik poosebljeno upanje; vojna in težke družbene razmere pa so izražene z besedno zvezo mrz in tema:

*Ti sam pa večne Luči bodi žar,
ki srca naj gorko, tesno objema –
saj veš, kako je v svetu mráz in tema;
ti bodi luč za skromni naš oltar!*
(Lestan, 1996: 29)

V pesmi Dušnemu pastirju (posvečena Oskarju Pahorju) se plamen, žar pojavi v podobni metafori:

*V našem domu sije topli žar
...
O, da bi gorel do konca naših dni
živ plamen, srce ti svečeniško,
...
In ta žar nam bo osvetlil našo pot,
da je v črni temi ne zgrešimo.*
(Lestan, 1996: 21)

V drugi pesmi Dušnemu pastirju (za god 1943) pesnica poudari duhovnikovo skrb za vse trpeče:

*Z bridkostjo v srcu misliš na otroke,
ki so izgnani ...*

*...
Ognjišče je razbito, strehe ni več,
posuta jim je cerkev in oltar.*

Pesem se nadaljuje z upanjem:

*In bratje naši? Tvoji so sinovi;
z očetovsko skrbjo si jih gojil,
ljubezen sveto, upanje in vero
si v mlada srca njihova sadil.*

Pesem je bila napisana tistega leta, ko je bila Vera umorjena. Nekateri verzi so izjemno pretresljivi, razumemo jih lahko kot sliko takratnih razmer, ko je že prišlo do številnih likvidacij:

*V teh dneh tako velikega trpljenja,
tako velikih, strašno bridkih zmot,
ko tisoči nam tonejo v obupu –
...*

*Zdaj vpijejo krvave tuje dalje –
do nas odmeva njihov strašni krik
in vedno novih, vedno večjih žrtev
zahtevajo od nas. O Bog – Sodnik!*

...

*pomiri danes bojni ta vihar,
da bo prenehalo to strašno klanje,
da konec bo sovraštva in prevar.*
(Lestan, 1996: 25)

S prispodobo kliče upanje

V pesmih Vere Lestan prevladujejo motivi trpljenja, ki so velikokrat predstavljeni s prispodobo temne noči. V njenih verzih začutimo vso bolečino primorskega ljudstva od prve svetovne vojne do fašizma in likvidacij. Svoj čas in ljubezen je v celoti posvetila svojemu narodu, slovenskemu jeziku, slovenski pesmi. S prispodobo sonca, svetlobe, plamena kliče upanje; kot bi samo sebe opogumljala, z zadnjimi močmi odganjala obup in se prepričevala, *da bi zasijala srečna doba, / da bi dočakali trenutek zlat, / ko se dobroti umaknila bo zloba / in človek bo človeku zopet – brat.* (Lestan, 1996: 25)

Več o Veri Lestan

- Arhiv župnije svetega Jurija Miren.
- Baraga, France (2009): *Župnija Miren skozi stoletja*. Miren: Župnija.
- Lestan, Vera (1996): *Vera Lestan: njene pesmi, njena doba, njena smrt*. Miren pri Gorici: Župnija.
- Pelikan, Egon (2002): *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom: primorski krščanski socialci med Vatikanom, fašistično Italijo in slovensko katoliško desnico – zgodovinsko ozadje romana Kaplan Martin Čedermac*. Ljubljana: Nova revija.
- Podbersič, Renato (2012): *Revolucionarno nasilje na Primorskem: Goriška in Vipavska 1941–1945. Let 2*. Ponatis. Ljubljana: Študijski center za narodno spravo.

Viri fotografij:

- ČB fotografija - Vera Lestan. Vir: Lestan, Vera (1996): *Vera Lestan: njene pesmi, njena doba, njena smrt*. Miren pri Gorici: Župnija.
- Slika visi v mirenski cerkvi, naslikal jo je Nikolaj Mašukov, novembra 2018. Foto: Robert Ušaj

*Tema naslednjega žarišča:
Vse o čustvih*